

Kommunledningsförvaltningen
Hannu Högberg
hannu.hogberg@enkoping.se

Kommunstyrelsen

Svar på motion - Inrätta en visselblåsarfunktion

Förslag till beslut

Förslag till kommunfullmäktige

Motionen bifalls.

Beskrivning av ärendet

Anders Wikman (NE), Ingvar Magnusson (NE), Agneta von Schoting (NE), Johnny Karlsson (NE) och Kim Jämsä (NE) har den 27 februari 2020 inkommit med en motion där de yrkat Enköpings kommun inför en extern visselblåsarfunktion, förslagsvis lik den som Region Uppsala beslutat att införa. Kostnader och övriga relevanta aspekter ska belysas inför beslut i kommunfullmäktige.

Regler på området

Europeiska unionens så kallade Visselblåsar direktiv antogs i oktober 2019 och ska vara genomfört senast den 17 december 2021. Enligt direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att personer som rapporterar om överträdelser (rapporterande personer) under vissa förutsättningar ska vara skyddade mot repressalier av olika slag och att det både inom privat och inom offentlig sektor inrättas särskilda interna rapporteringskanaler och förfaranden.

Direktivet ska genomföras i svensk rätt under 2021. En offentlig utredning har lämnat ett förslag på lagstiftning på området som ersätter den nuvarande visselblåsarlagen. Ärendet har varit på lagrådsremiss under våren. Nästa steg är att regeringen offentliggör en proposition under maj 2021, en proposition som kommer att ligga till grund för den nya visselblåsarlagen.

I huvudsak innebär de nya reglerna att kommunen nu kommer att vara skyldig att ha rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning och att kommunen som arbetsgivare ska göra de interna rapporteringskanalerna tillgängliga för personer som är verksamma hos arbetsgivaren om missförhållanden som rapporteras uppges råda i arbetsgivarens verksamhet. Det ska vara möjligt för visselblåsaren att rapportera både skriftligt och muntligt och,

om så begärs, vid ett fysiskt möte inom en skälig tid. Som huvudregel ska visselblåsaren få en bekräftelse om att rapporten är mottagen inom sju dagar från mottagandet. Visselblåsaren ska också ges återkoppling om vad som vidtagits samt få information om att uppgift genom vilken den rapporterade personen kan identifieras kan komma att behöva lämnas ut. De föreslagna reglerna ställer krav på att det ska finnas en utpekad person som tar emot och hanterar anmälningarna. De personalkategorier som enligt lagen föreslås rapportera är; arbetstagare, volontärer, praktikanter och motsvarande samt personer som utför arbete under verksamhetsutövarens kontroll och med inriktningen missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet. Inrapportering från visselblåsaren dvs tipset kan vara muntlig, skriftlig eller ske i samband med fysiska möten.

Kommunledningsförvaltningens bedömning

Motionen sammanfaller med det lagkrav som kommer att ställas på Enköpings kommun att införa en visseblåsarfunktion varför motionen får anses vara besvarad genom att en visselblåsarfunktion införs som lagkrav men med vissa uppställda formkrav.

Tidigare har kommunen haft en externt anlita visselblåsarfunktion som upphörde under 2016 och därefter inte blivit ersatt då det inte inkom några anmälningar.

Kommunledningsförvaltningen har berett ärendet efter att stabschef och kansli- och utredningschef medverkat i ett seminarium med Sveriges Kommuner och Regioner den 6 maj. Under detta seminarium var rekommendationen från kommuner som infört visselblåsarfunktion att denna införs som extern inrapporteringsväg men att det internt också behöver tillsättas en grupp som har beredskap att hantera de frågor som kommer in via en extern funktion.

Den interna funktionen, som tar emot rapporter från den externa mottagarfunktionen föreslås samordnas av utsedda personer inom kommunledningsförvaltningen, tex stabschef eller kansli- och utredningschefen alternativt kommunjurist. Erfarenheter från andra kommuner och regioner är att det är angeläget att i den interna utredarfunktionen tillföra seniora handläggare med lång erfarenhet av kommunal verksamhet. Idealet är en utredarfunktion utanför linjeorganisationen med befogenhet och mandat som centrala begrepp. Bedömningen är att Enköpings kommun inte i ett första steg skapar sådan grupp utanför linjeorganisationen. Angelägna kompetenser i utredargruppen är HR, ekonomi/finans, jurist samt kansli, typiska stabsfunktioner. Den samlade kompetensen ska borge för en effektiv handläggning och korrekt hantering. En fråga som kommunledningsförvaltningen utreder vidare är om personerna som arbetar med dessa frågor bör säkerhetsklassas. I säkerhetsklass 3 placeras den medarbetare som får del av uppgifter i säkerhetsskyddsklassen konfidentiell, som i

ringa omfattning får ta del av uppgifter i säkerhetsskyddsklassen hemlig, eller som till följd av sitt arbete har möjlighet att orsaka skada som inte är obetydlig för Sveriges säkerhet. Förslaget är att utredargruppen bör träffas regelbundet. Utpekandet av grupp kan ske, beroende på kompetenser inom gruppen, av antingen kommundirektör eller stabschef. Erfarenheter från andra kommuner är att ta höjd och beredskap för att kunna avropa externa utredare.

Kommunledningsförvaltningen kommer att behöva upphandla en extern mottagningsfunktion samt även utredartjänst som option/ramavtal för vissa utredningar. Särskilt viktigt är förmåga till externa utredningar om missförhållanden handlar om personer i ledande ställning. Den externa funktionen ska kunna göra en gallring av ärenden av allmän karaktär och som inte är missförhållanden. Dessa föreslås gå vidare direkt till berörd förvaltningschef. Ansvar för åtgärder ligger inom berörd förvaltning. Om tipset föranleder polisanmälan föreslås ansvarig förvaltningschef samt kommundirektör informeras.

Sammanfattningsvis ser kommunledningsförvaltningen följande hanteringsmöjligheter efter ett tips till den externa inrapporteringsfunktionen: Extern utredning vid misstanke om allvarliga oegentligheter, intern utredning vid misstanke om mindre missförhållanden. Tips av karaktären synpunkt/klagomål lämnas direkt till berörd förvaltningschef, det vill säga utan åtgärd från den centrala gruppen.

Ekonomiska konsekvenser

Resursåtgång är en central fråga för visselblåsarfunktionen när förslaget är att hantera tips- samt utredarfunktion externt, frågan är också en utmaning internt samt för ärendehanteringsprocessen. När ska den som är föremål för anmälan få veta att anmälan inkommit? När ska detta diarieföras? Vad är en inkommen handling? Vad kan sekretessbeläggas då medarbetare i periferin kan vara nämnda men utan att de har något med missförhållanden att göra. Dessa delar är nya och tillkommande frågor för kommunledningsförvaltningen samt även andra förvaltningar, som kommer att få tips förmedlade via den externa inrapporteringskanalen. För dokumentation föreslås generella gallringshanteringsrutiner utifrån dokumenthanteringsplan, inga särbestämmelser.

Visselblåsarfunktionen är från 2021 ett lagkrav varför det inte är valbart att införa denna eller ej. Eventuella kostnader kommer att alltså behöva hanteras. Eftersom det föreslås att utredningar och rapporter hanteras både externt men även med syfte att skapa beredskap för att utreda internt är bedömningen att de administrativa kostnader som uppstår i och med införandet av en kommunal visselblåsarfunktion kommer att innebära ökad arbetstid för berörda funktioner. Tillkommande kostnad redan år 2021 är införandet av systemet i form av informationsinsatser, utbildningar, upprättande av rapporteringsvägar i form av

bland annat e-postadresser och formulär samt genomförande av upphandling. Alternativet/funktionen med att anlita en extern visselblåsarfunktion bedöms innebära en kostnad upp mot 100 000 kronor men är avhängig utfall av inkommande anbud i samband med upphandling samt omfattning av eventuella externa utredningar. Jämförelsevis hade kommunen budgeterat med 100 000 kr för denna funktion 2015 och 50 000 kr 2016.

Kommunledningsförvaltningen kommer att ta fram en rutin som ska gälla för visselblåsarfunktionen, en del i rutinen är att Kommunstyrelsen föreslås få rapportering om visselblåsarfunktionen återkommande samt efter eget önskemål.

Mot bakgrund av ovan föreslår Kommunledningsförvaltningen att motionen med införande av en visselblåsarfunktion ska bifallas.

Ulrika K Jansson
Kommundirektör
Enköpings kommun

Hannu Högberg
Stabschef
Enköpings kommun

Motion till Enköpings kommunfullmäktige

Inrätta en visselblåsarfunktion

Öppenhet och transparens är grundläggande principer i svenska offentliga verksamheter. Personalens möjligheter att tryggt och anonymt kunna anmäla exempelvis misstankar om korruption, ekonomiska oegentligheter och sexuella trakasserier är avgörande för vår öppenhet, liksom för att minimera risken för vanstyre.

Nystart Enköping föreslår därför att Enköpings kommun inrättar en extern så kallad visselblåsarfunktion. Funktionen kan förslagsvis likna den modell som Region Uppsala nyligen beslutat att införa. Samarbete med Regionen, andra kommuner inom länet eller inom 4M kan ge samordningsvinster och utbyte av erfarenheter.

Precis som i Regionen är det inte tänkt att denna funktion ska ersätta dagens system med att olika missförhållanden på arbetsplatsen kan anmälas till närmaste chef eller till HR-avdelningen. Vi anser dock att det behövs en extern funktion att vända sig till i särskilt känsliga fall, till exempel vid misstanke om missförhållanden som allvarligt kan påverka kommunens verksamhet eller då anonymiteten annars kan ifrågasättas.

Vi yrkar att:

Enköpings kommun inför en extern visselblåsarfunktion, förslagsvis lik den som Region Uppsala beslutat att införa. Kostnader och övriga relevanta aspekter ska belysas inför beslut i kommunfullmäktige.

Enköping 26 februari 2020

Anders Wikman, Ingvar Magnusson, Agneta von Schoting, Johnny Karlsson, Kim Jämsä
Nystart Enköping